

UDK: 811.163.42'32:81'36:27-23BIBL
Izvorni znanstveni rad
Prihvaćen za tisak: 17. listopada 2012.

Adriana Tomašić
Zagreb
adtomasi18@gmail.com

Kategorije roda, broja, padeža i sklonidbe među imenicama Matejeva evanđelja

U radu se raščlanjuje hrvatski prijevod Matejevoga evanđelja. Najprije se prikazuju opći odnosi među vrstama riječi i uspoređuju promjene kad su predmet raščlambe natuknice u odnosu na pojavnice. Potom se raščlanjuju imenice kako bi se na primjeru prilično jednostavnoga teksta pronašli odnosi unutar gramatičkih kategorija: roda, broja i padeža te sklonidbe. Očekuje se prevlast muškoga roda, posebno u pojavnicama, znatno manji udio srednjega roda, znatno više oblika jednine od množine te najveća čestota nominativa, akuzativa pa genitiva. Podatci će se usporediti s dosadašnjim spoznajama kako bi se vidjelo je li odabrani tekst i po čemu poseban ili doista kao jedno od sinoptičkih evanđelja namijenjeno i slušanju predstavlja posve jednostavan tekst.

1. Uvod

Matejevo je evanđelje prvo navedeno u Novome zavjetu, iako nije prvo nastalo, jer predstavlja sponu između Staroga i Novoga zavjeta. U njemu su u odnosu na druga evanđelja naglašenija starozavjetna proročanstva koja su se ispunila u Isusu, dugoočekivanomu židovskomu Mesiji. Matej počinje Isusovom genealogijom od Abrahama kao praoca naroda kojemu je Bog povjerio na čuvanje vjeru u Spasitelja, potomka kraljevske porodice Davidove i osnivača novoga duhovnoga kraljevstva Božjega (Duda 2001). Spominju se najvažniji događaji iz Kristova djetinjstva, zatim se predstavlja njegovo javno djelovanje, čudesa, nauk u poredbama, utvrđivanje apostola u vjeri, put u Jeruzalem, sukob sa sinagogom, Kristovi eshatološki govori i napokon prikaz njegove muke, smrti i uskrsnuća.

Svrha je ovoga rada istražiti brojnost i čestotnost nekih imeničkih oblika i kategorija Matejeva evanđelja: brojčane odnose njihovih različnica, pojavnica, natuknica i obličnica (glasovno i sadržajno jedinstven oblik jedne riječi) te njihove gramatičke kategorije. Usporedit će se s dosad provedenim istraživanjima o imenicama u druga dva evanđelja, Lukinu i Ivanovu (Baričević 2008, Kekelj 2009, Jelaska, Kekelj, Baričević 2010).

Građa je ovoga rada računalna inačica Matejeva evanđelja u Bibliji koja se nalazi na mrežnoj stranici (www.ks.hr/biblija.php). *Biblija On-Line* dio je računalnoga programskoga paketa: *BIBLIJA 3 s interaktivnom konkordancijom za računala* (2002), čiji su autori M. Essert i A. Katalenić. Od različitih biblijskih prijevoda ovaj je računalnoj inačici Novoga zavjeta predložak prijevod B. Dude i J. Fućaka, koji je prvi put tiskan 1973.

Priprema građe počela je u računalnom programu kojim je obrađen cijeli tekst Matejeva evanđelja kako bi se dobio tekst bez podnaslova i brojeva odlomaka. Iako je jezična raščlamba obuhvatila Matejevo evanđelje kao cjeloviti tekst, nisu sve riječi bile predmetom proučavanja. Iz brojanja je izostavljen citat aramejskoga izvornika “*Eli, Eli, lema sabahtani*” jer se kao strani jezik ne može kategorizirati unutar hrvatskoga jezičnoga korpusa. Drugačije se postupilo s riječima istoga porijekla, npr. *hosana*, koje su tuđice — djelomično prilagođene i relativno česte riječi u hrvatskim crkvenovjerskim kontekstima te su svrstane u odgovarajuću kategoriju. Potom su informatičkim programom za obradu riječi *Concapp; Concordance and Word Profiler For Windows Operating Systems*, koji prepoznaje riječ kao prostor između dviju bjelina u tekstu, izdvojene sve riječi istoga oblika zajedno s pripadajućom rečenicom. Ovdje prestaju mogućnosti programa pa su odgovarajuće različnice ručno svrstane pod svoju natuknicu (osnovni, citatni, rječnički ili kanonski oblik) uz provjeru u *Rječniku hrvatskoga jezika* (Anić 1998). Natuknice su raspoređene prema vrsti riječi kojoj pripadaju. Sve su natuknice imenica unesene u računalni program *Microsoft Excel* gdje je napravljen matematički izračun za svaku od kategorija i gdje su dobiveni podatci složeni u tablični prikaz.

Svakoj je različnici imenice pridodan njezin gramatički sadržaj: rod, broj, padež i tip sklonidbe kako bi se dobile obličnice. Imenice su se određivale morfološki, pa su glagolski pridjevi trpni i poimeničeni pridjevi svrstani u kategoriju pridjeva. Određivanje roda kao gramatičke kategorije imenice nije bilo tako precizno za imenice muškoga roda koje označuju bića i pojmove muškoga spola, a završavaju na *-a*. U ovome radu te su se imenice određivale prema odrednici koja se nalazi u *Akademijinoj gramatici* (Babić 1991: 483) gdje piše: “Imenice su muškoga roda i one koje završavaju na *-a*, a koje označavaju muško biće.” Prema odrednici kakvu nudi ista gramatika odredio se i broj imenica.

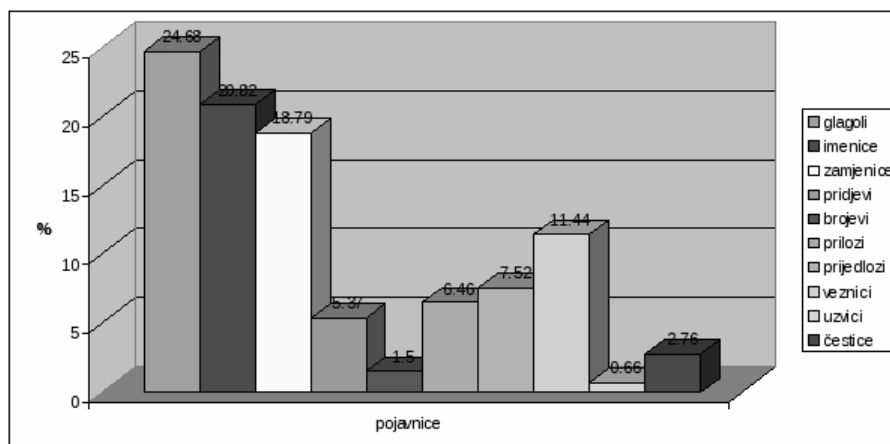
2. Jezična raščlamba imenica Matejeva evanđelja

Pomoću računalnoga programa *Concapp* izdvojilo se 16 905 pojavnica iz Matejeva evanđelja, od toga 3 519 imeničkih. Za svaku su se vrstu riječi pojavnicama pridodale natuknice čiji je ukupan broj 2 227. Imenicama je pridruženo 755 natuknica. Brojčani odnos pojavnica i natuknica imenica te njihov udio u Matejevju evanđelju nalazi se u tablici 1.

Matejevo ev.	Broj pojavnica	Broj natuknica	Udio pojavnica	Udio natuknica
Imenice	3 519	755	20,82%	33,90%
Ukupno	16 905	2 227	100,00%	100,00%

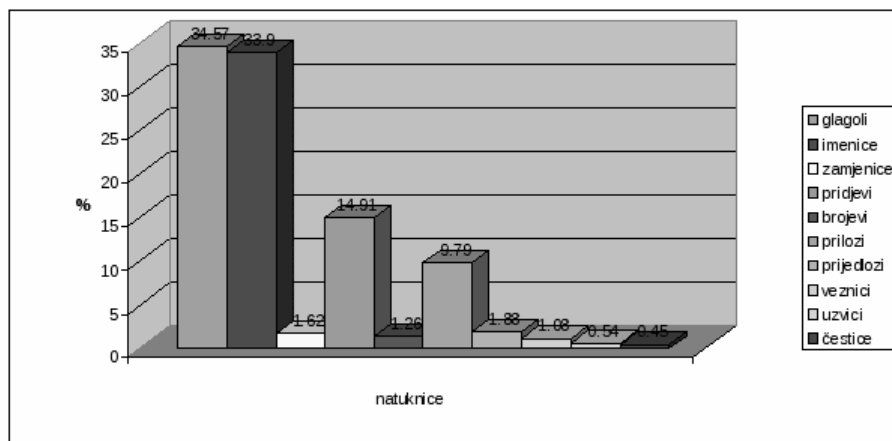
Tablica 1. Broj i udio pojavnica i natuknica vrsta riječi u Matejevju evanđelju

I u kategoriji pojavnica i u kategoriji natuknica imenice su druga vrsta riječi po brojnosti nakon glagola, pri čemu je kod natuknica glagola svega 15 više (na trećemu se mjestu nalaze natuknice pridjeva kojih je upola manje od natuknica glagola i imenica). Udjeli pojavnica i natuknica svih vrsta riječi prikazani su i grafički (grafikon 1 i grafikon 2).

Grafikon 1: Udio pojavnica vrsta riječi u Matejevju evanđelju

Kod pojavnica se omjer imenica i glagola razlikuje za 4%, pri čemu glagoli čine oko četvrtinu teksta, a imenice petinu. Glagoli i imenice zajedno čine 45,5% pojavnica. Pridjevi i prilozii zajedno čine 11,83%, dok je zamjenica i veznika 30,23%, s prijedlozima više od trećine 37,78%.

Grafikon 2: Udio natuknica vrsta riječi u Matejevu evanđelju

Kod natuknica je omjer glagola i imenica podjednak, razlikuje se tek za 0,67%, a svaka od obje vrste riječi čini oko trećinu svih natuknica, zajedno dvije trećine: 68,47%. Sve ostale vrste riječi čine manje od trećine natuknica, pri čemu samo pridjevi i prilozci zajedno čine oko petine, zastupljeni su s 24,86%, ostale vrste zajedno čine tek 6,67%.

2.1. Opće i vlastite imenice

Kako je vlastita imenica samo jedna riječ, a vlastito ime može biti složeno od više riječi, među kojima ne moraju sve biti imenice, u radu su izostavljene natuknice geografskih naziva, poput *Lubanjsko mjesto*, *Maslinska gora*, *Galilejsko more* te višičlani opći nazivi, na primjer *Beskrvasni kruhovi*, *Dom Božji*, no imenički član toga naziva koji nosi njegov sadržaj (mjesto, more, dom...) pribrojen je općoj imenici. Izostavljeni su i poimeničeni pridjevi pisani velikim slovom (*Zli*), iako označavaju osobu jer su oni morfološkom građom pridjevi. Osim velikoga broja vlastitih imenica u Matejevu evanđelju, postoji i nekoliko općih imenica pisanih velikim početnim slovom. One su u službi vlastitih imenica, na primjer: *Djevica*; *Duh*; *Gospod*, *Gospodin*, *Gospodar* (za Židove je riječ za obraćanje Bogu bilo *Gospod*, *Gospodin*, *Gospodar* jer ga se pravim imenom *Jahve* nisu usudili zvati); *Otac*, *Pisma*, *Suci*, *Zakon*, *Proroci* (imena knjiga Staroga zavjeta); *Pomazanik*...

Budući da Matejevo evanđelje započinje dobro strukturiranom i iscrpnom genealogijom Isusa Krista, u kojoj se navodi četrnaest naraštaja od

Abrahama do Davida, ne čudi razmjerno visoka zastupljenost natuknica vlastitih imenica 146 (19,3%) u odnosu na 609 općih (80,7%). Usporedba s Ivanovim i Lukinim evanđeljem donosi donekle slične rezultate. Omjer općih i vlastitih imenica u Ivanovu evanđelju iznosi 360 (82,2%) prema 78 (17,8%), a u Lukinu 750 (88,7%) prema 96 (11,3%), kao što se vidi u tablici 2. Dakle, Matej ima najveći udio vlastitih imenica, dok Luka ima najmanji.

	udio općih imenica	udio vlastitih imenica	ukupno
Matej	80,7%	19,3%	100,00%
Luka	88,7%	11,3%	100,00%
Ivan	82,2%	17,8%	100,00%

Tablica 2. Udio općih i vlastitih imenica u Matejevu i druga dva evanđelja

2.2. Imeničke natuknice, pojavnice, obličnice i različnice

Program *Concapp* izdvojio je 3519 pojavnica imenica koje su zatim razvrstane u 755 natuknica. Abecedno poredanim natuknicama dodani su ostali podaci poput broja (koja se imenica pojavljuje u množini, jedini ili u oba broja), gramatičkoga roda i tipa sklonidbe (*a*, *e* ili *i* deklinacija). Određen je i padež za svaku pojavnicu. Tako je 1405 različnica dobilo svoju pridruženu obličnicu, odnosno broj koliko se puta jedna različnica pojavila u određenom padežu određenoga broja. Matejevo evanđelje ima 1570 obličnica. Dobiveni rezultati usporedili su se s podacima nekih prijašnjih istraživanja.

2.2.1. Najčešće imenice

Matejevu evanđelju čak 326 natuknica (43%) ima samo jednu pojavnicu, dok ih 429 (57%) ima više od jedne pojavnice. Raspon je od 1 do 156 pojavnica. U (1) nalaze se deset najčešćih riječi iz Matejeva evanđelja s brojem pojavnica u zagradi.

- (1) Isus (156), sin (91), učenik (71), otac (62), kraljevstvo (55), dan (45), nebo (44), čovjek (42), zemlja (42), Gospodin (40)

Najviše pojavnica ima *natuknica* Isus, koja je brojem pojavnica najzastupljenija u Ivanovu i u Lukinu evanđelju (Baričević 2008, Kekelj 2009). Iduće natuknice po čestotnosti više nisu jednake redosljedom. Natuknice *otac*, *sin* i *Gospodin* imaju sva tri evanđelja među najčešćih deset imenica, no u njima Matej s Lukom dijeli imenice *kraljevstvo*, *čovjek* i *dan*, a s Ivanom *učenik* koja mu je na trećem mjestu. Jedino Matej među prvih deset najčešćih imenica ima *nebo* i *zemlja* (Luka ima *kuća* i *narod*, a Ivan *svijet*, *Židov*, *riječ* i *život*).

2.2.2. Izrazna različitost natuknice — broj različenica

Promotri li se pojavnost imenica s obzirom na broj različenica, pokazuje se da natuknice nemaju velik broj različenica. Od 755 natuknica imenica Matejeva evanđelja njih 411 ostvaruje se samo jednom različnicom u tekstu. To je visokih 54,4% svih natuknica i pokazuje da za uspješno razumijevanje za polovicu natuknica u ovom evanđelju nije potrebno znati nego jedan oblik. U evanđelju 344 natuknice (44,6%) imaju veći broj različenica, a njihov se raspon kreće od dvije do osam pojava po jednoj natuknici. Samo se jedna natuknica (*sin*) ostvaruje s osam različenica. Tablica 3 donosi podatke za natuknice s najvećim brojem različenica.

Ukupno četiri i više različenica nema ni 10% natuknica (9,7%). Odnos natuknica i njihovih različenica u Lukinu evanđelju pokazuje veliku sličnost s rezultatima za Matejevo evanđelje, čak se ista natuknica *sin* u oba evanđelja pojavljuje s jednakim brojem različenica. U Ivanovu se evanđelju raspon različenica kreće od jedan do sedam pojava po jednoj natuknici.

Broj različenica	Natuknica	Br.
8	sin (Sin)	1
7	duh (Duh); plod, prorok, žena	4
6	grad, grob, kruh, narod, nebo, oko, put, ruka, sluga, zemlja	10
5	otac (Otac), bog (Bog), dan (Dan), gospodin (Gospodin); anđeo, duša, glava, glavar, kraj, kralj, lađa, majka, noga, pismoznanač, pravednik, prispodoba, srce, svećenik, učenic, voda; Krist, Jeruzalem, Galileja	23
4	gospodar (Gospodar); hram (Hram), kraljevstvo (Kraljevstvo); braća, brat, carinik, čaša, čovjek, čudo, dar, djeca, drug, dvojica, dvor, đavao, farizej, gora, grešnik, grijeh, kuća, mjesto, more, neprijatelj, ovca, pismo, radnik, slava, slijepac, smokva, stol, svjetina, upravitelj, vjera, vjetar; Isus, Jakov, Josip, Marija, Judeja	39

Tablica 3. Natuknice i njihove različenice Matejeva evanđelja

2.2.3. Natuknice i njihove pojavnice, različenice i obličnice

Neke različenice objedinjuju više različitih oblika, na primjer, jedna se različenica u tekstu može ostvariti i kao N jd i kao A jd. Najviše obličnica ima različenica *riječi*, koja se u tekstu ostvarila čak s 5 oblika (G, L jd i N, A, G mn). Imenica *riječ* pripada *i*-sklonidbi, koja od svih sklonidbi ima najmanji broj različenica, pa prema tomu i najveći broj obličnica po različenici ne samo apsolutno, nego i relativno. S tri obličnice ostvarilo se 12 različenica, s dvije 137, a s jednom 1 255. Usporedbom obličnica u Lukinu evanđelju uočava se

velika sličnost, pa i podudarnost, s rezultatima dobivenima u ovome radu. Primjerice, različnica *riječi* također se jedina pojavila sa svojih pet obličnica i u Lukinu evanđelju.

Ukupan broj natuknica, pojavnica, različnica i obličnica imenica u Matejevu evanđelju prikazan je u tablici 4 zajedno s tim podacima za Lukino i Ivanovo evanđelje prema Jelaska, Kekelj i Baričević (2011). Rezultati istraživanja Lukina evanđelja pokazali su bogatiji leksik za stotinjak natuknica (846) te nešto veći broj pojavnica (3 617), različnica (1 514) i obličnica (1 692). U Ivanovu pak evanđelju ima daleko manje natuknica (438), kao i pojavnica (2 670), različnica (769) i obličnica (851).

	pojavnice	natuknice	različnice	obličnice
Matej	3 519	755	1 405	1 570
Luka	3 617	846	1 514	1 692
Ivan	2 670	438	769	851

Tablica 4. Broj natuknica, pojavnica, različnica i obličnica imenica u Matejevu i druga dva evanđelja

Prosječno se svaka imenica Matejeva evanđelja pojavljuje s pet pojavnica (4,7), s dvije obličnice (2,1) i dvije različnice (1,9). Razlike među evanđeljima nisu velike. Prosječan je broj različnica svake natuknice manji od dva, a broj obličnica nešto veći, dva (osim u Ivana), što se vidi u tablici 5. U načelu se različnice pojavljuju 1,8 puta, samo u Matejevu evanđelju 1,9 puta. Najveća je razlika u prosječnom pojavljivanju pojavnice po natuknici: kod Mateja ih je 4,7, kod Luke 4,3, a kod Ivana tek 3,2, kao što se vidi u tablici 5. Matejevo evanđelje ima nešto veći broj različnica, obličnica i pojavnica po natuknici.

	Prosjek imeničkih različnica	Prosjek imeničkih obličnica	Prosjek imeničkih pojavnica
Matej	1,86	2,08	4,66
Luka	1,79	2,00	4,28
Ivan	1,76	1,94	3,20

Tablica 5. Prosjek pojavnica, različnica i obličnica po imeničkoj natuknici u Matejevu i druga dva evanđelja

Natuknice se u odnosu na druga značenja leksema *riječ* mogu promatrati i tako da se navodi njihova raznolikost. Do saznanja o morfološkoj i (morfo)-fonološkoj raznolikosti nekoga teksta dolazi se stavljanjem natuknica, različnica i obličnica u odgovarajuće odnose (Jelaska 2005). Omjer natuknica i obličnica pokazuje morfološku, a omjer natuknica i njezinih različnica morfofonološku raznolikost teksta (Jelaska, Kekelj, Baričević 2011).

Fonološka razvedenost imenica u Matejevu evanđelju iznosi 0,54, morfološka 0,48, a leksička 0,21. Po tome je Matejevo evanđelje fonološki i

morfološki razvedenije, ima više različitih izraza i oblika, ali manje različitih natuknica po pojavnici od Luke, više od Ivana. Razlike među evanđeljima u fonološkoj i morfološkoj razvedenosti nisu velike, ovdje su Luka i Ivan sličniji međusobno nego oba prema Mateju. Jedino je u Ivanovu evanđelju leksička raznolikost uočljivo manja, kao što se vidi u tablici 6, a moglo bi se prema drugim mjerama očekivati da ima nešto višu vrijednost od Lukina evanđelja.

Raznolikost imenica	Fonološka	Morfološka	Leksička
Matej	0,54	0,48	0,21
Luka	0,56	0,50	0,23
Ivan	0,57	0,51	0,16

Tablica 6. Fonološka, morfološka i leksička raznolikost triju evanđelja

2.3. Gramatičke kategorije imenica

Nakon određivanja brojnosti njihovih oblika, udjela općih i vlastitih imenica, pristupilo se raščlambi pojedinih gramatičkih kategorija. Istražio se čestotni odnos gramatičkih rodova, broja, padeža i tipa sklonidbe.

U hrvatskome se jeziku pojedini tipovi sklonidbe i oblici pojavljuju znatno rjeđe nego drugi ovisno o tome je li tekst govorni ili pisani te kojemu funkcionalnomu stilu pripada. Tako je množina općenito rjeđa od jednine, srednji je rod znatno rjeđi od ostala dva, najčešće ima udio od desetak posto (npr. Jelaska, Kovačević 2001, Jelaska, Kovačević, Anđel 2002, Kolaković 2007, Bašić, Jelaska 2010). Muški i ženski rod podjednako su česti među 4 000 najčešćih hrvatskih riječi, među kojima je čak oko 40% imenica muškoga i ženskoga roda, podjednako zastupljenih (Cvikić, 2000). Podjednaku zastupljenost muškoga i ženskoga roda potvrđuju istraživanja govora (Vuletić, Arapović 1991), a tako i istraživanja dječjega i maminskoga govora (Jelaska, Kovačević, 2001), iako je katkada muškoga roda bilo nešto više. Treba naglasiti da je većina istraživanja uključivala sve sklonjive riječi, a u ovomu se radu promatraju samo imenice. Imenice *i*-sklonidbe (poput *noć*, *strast*, *mladost*) znatno su manje zastupljene u jezičnoj građi hrvatskoga od imenica ostale dvije sklonidbe, a u odnosu na *a*-sklonidbu i *e*-sklonidbu pojavljuju se otprilike kao i srednji rod prema ostala dva roda, nešto više ili manje od desetine (Češi, Jelaska 2007). Nominativ je sustavno najčešći padež, slijedi ga akuzativ, a potom genitiv (Kolaković 2007), iako se u nekim tipovima tekstova može dogoditi i zamjena, pa je u dugačkomu pisanomu radu bilo više genitiva (Bašić, Jelaska 2010). Ta tri padeža zajedno obuhvaćaju 80% teksta. Vokativ je sustavno najrjeđi, a ostala tri padeža mijenjaju redoslijed ovisno o vrsti teksta

2.3.1. Kategorija roda

Hrvatski jezik imenicama obavezno pripisuje rod. Za većinu imenica rod je vrlo jednostavno odrediti, no ima nekih kategorija kada to nije jednostavno. To se posebno odnosi na imenice koje pripadaju e-sklonidbi, završavaju otvornikom *-a* i mogu označavati žensku i mušku osobu. U gramatikama hrvatskoga jezika nema jasnoga pravila kada su te imenice ženskoga, a kada muškoga roda, a to se pokazuje i u rječnicima (npr. Anić 1998), o čemu se dosta pisalo (npr. Bošnjak-Botica, Gulešić-Machata 2007). U ovome će se radu pripadnost rodu određivati prema značenju i sročnosti s atributom. To znači da se dvorodne imenice ne će izdvajati u posebnu kategoriju, kako bi se to moglo činiti prema podjeli navedenoj npr. u Pišković (2011), među ostalim i zato da bi se lakše usporedile s dosadašnjim istraživanjima u ostala dva evanđelja). Istražila se zastupljenost rodova i među natuknicama općih i vlastitih imenica. U kategoriju muškoga roda, osim gramatički posve nedvoznačnih imenica koje označavaju neživo i onih uz koje dolaze atributi isključivo u muškomu rodu, ulazile su i imenice koje semantički označuju mušku osobu, pripadaju e-sklonidbi i mogu imati i attribute ženskoga roda, poput *budal-a*, *izdajic-a*, *izjelica-a*, *pijanica-a*, *ubojic-a*, *varalic-a*, *vinopij-a*, što je provjeravano u samome Evanđelju.

U Matejevu se evanđelju pokazala velika prevlast imenica muškoga roda čiji udio iznosi gotovo polovicu uzorka, 49,5%. Ženski rod imenica zauzima 36,2% , dok je srednjega roda najmanje, svega 14,3%. Rezultati su prikazani u tablici 7.

Matejevo evanđelje	Broj imenica	Udio imenica
Muški rod	374	49,50%
Ženski rod	273	36,20%
Srednji rod	108	14,30%

Tablica 7. Broj i udio rodova imeničkih natuknica u Matejevu evanđelju

Izraženija prevlast imenica muškoga roda također je zamijećena u Lukinu evanđelju (44,4% : 37,6% : 18%) i u Ivanovu evanđelju (49,32% : 37,44% : 13,24%), što se vidi u tablici 8. Zanimljivo je da je po udjelu muškoga roda Matejevo evanđelje gotovo jednako Ivanovu, a kod srednjega slično Ivanovu. Kod ženskoga su roda Luka i Ivan međusobno gotovo jednaki, a Matej im je sličan.

	Muški rod	Ženski rod	Srednji rod	
Matej	49,50%	36,20%	14,30%	100,00%
Luka	44,40%	37,60%	18,00%	100,00%
Ivan	49,32%	37,44%	13,24%	100,00%

Tablica 8. Udio rodova imeničkih natuknica u tri evanđelja

Ovakva očita prevlast natuknica koja je različita od dosadašnjih istraživanja pisanih tekstova proizlazi iz toga što su u građu svih triju evanđelja uključene i vlastite imenice, koje su većinom muškoga roda, jer se osim općih podataka važnih za različite gramatičke kategorije imenica općenito za hrvatski htjelo usporediti evanđelja i značenjski. Za to su bila nužna vlastita imena, posebno osobna poput Isus, Marija, Ivan, Petar. Kao što se vidi u tablici 2, udio je vlastitih imenica u evanđeljima od 11 (Luka), do 18 (Ivan) i 19 posto (Matej). Prethodna su se istraživanja uglavnom provodila na građi iz koje su isključena vlastita imena, dakle i vlastite imenice. Kod natuknica vlastitih imenica u evanđeljima vrlo je izražena prevlast imenica muškoga roda (76,3%) nad ženskim (19,6%), a naročito nad srednjim rodом (4,1%) pa je ona utjecala na ukupni rezultat. Kad se one razdvoje, kao što se pokazuje u tablici 9 za Matejevo evanđelje, zastupljenost muškoga i ženskoga roda kod natuknica općih imenica gotovo je podjednaka, muškoga je roda tek nešto više, što je u skladu s prethodnim istraživanjima, dok je srednji rod slabije zastupljen.

	Udio općih imenica	Udio vlastitih imenica
Muški rod	43,00%	76,30%
Ženski rod	40,40%	19,60%
Srednji rod	16,60%	4,10%
	100,00%	100,00%

Tablica 9. Udio rodova općih i vlastitih imenica Matejeva evanđelja

2.3.2. Kategorija broja

Za razliku od prethodne kategorije koja se promatrala među natuknicama, broj se provjeravao najprije među pojavnicaма jer bi inače množini pripadale samo imenice koje nemaju jedninu, tj. *pluralia tantum*. Od 3 519 pojava imenica u Matejevu evanđelju u jednini ih je 2 713, a u množini 806, što znači da je udio jednine 77%, a množine 23%. Slični se rezultati pojavljuju i u Lukinu evanđelju, u jednini se pojavljuje 2 845 pojava (78,65%), a u množini 772 (21,34%). Ivanovo evanđelje pokazuje nešto veću zastupljenost jednine u odnosu na druga dva, 2 227 pojava (83,46%), dok je u množini 443 pojavnice (16,54%).

	Jednina	Množina	Udio jednine	Udio množine
Matej	2 713	806	77,10%	22,90%
Luka	2 845	772	78,70%	21,30%
Ivan	2 227	443	83,40%	16,60%

Tablica 10. Broj i udio pojava različit broja Matejeva i druga dva evanđelja

Neke su se imenice pojavljivale i u jednini i u množini, a neke samo u jednini ili množini. Stoga se broj promatrao u natuknicama prema ostvarenim obličnicama u tekstu. To znači da su jednini pripadale samo natuknice koje su se pojavljivale u jednini, množini su pripadale samo natuknice koje su se u tekstu ostvarile samo u množini (kanonski je oblik jednina, osim ako su *pluralia tantum*), zato postoji i treća kategorija, jedina i množina. U Ivanu je samo u jednini bilo 346 natuknica (79%), samo u množini 45 (10,27%), a u jednini i množini 47 (10,73%). U Luki je u jednini bilo 569 natuknica (67,26%), samo u množini 153 (18,08%), a u jednini i množini 124 (14,66%). Rezultate prikazuju tablice 11 i 12.

	Jednina	Množina	Jednina i množina
Matej	515	125	115
Luka	569	153	124
Ivan	346	45	47

Tablica 11. Broj natuknica ostvarenih različitim brojem u Matejevom i druga dva evanđelja

Kao što se vidi iz navedenih podataka, jasnije u tablici 12, među natuknicama je bar dvije trećine onih koje se pojavljuju samo u jednini, kod Ivana gotovo četiri petine. U množini se pojavljuje od desetak do osamnaestak posto, a u oba broja od jedanaestak do petnaestak posto natuknica. Dakle, bez obzira promatrala se pojavnice ili natuknice, jednina je znatno zastupljenija i pojavljuje se u rasponu od 77 do 90 posto, a množina od 10 do 33 posto (uključene su i pojavnice s oba broja).

	Jednina	Množina	Jednina i množina	
Matej	68,20%	16,60%	15,20%	100,00%
Luka	67,26%	18,08%	14,66%	100,00%
Ivan	79,00%	10,27%	10,73%	100,00%

Tablica 12. Udio pojavnica različita broja Matejeva i druga dva evanđelja

2.3.3. Kategorija padeža

Istraživanjem se željela utvrditi čestota padeža u Matejevu evanđelju kako bi ju se usporedilo s rezultatima dosadašnjih istraživanja ove teme. U tablici 13 posebno se prikazuje zastupljenost padeža u jednini i množini, a potom se donose podatci o ukupnoj zastupljenosti, tako je i u tablici 14 gdje se nalazi prikazan udio.

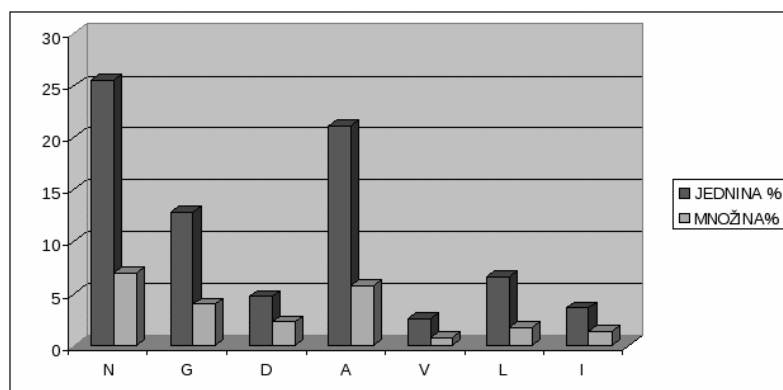
	N	A	G	L	D	I	V	Σ
Jednina	901	746	451	234	166	125	90	2713
Množina	246	204	139	61	80	48	28	806
Ukupno	1147	950	590	295	246	173	118	3519

Tablica 13. Broj obličnica među pojavnicama imenica u Matejevu evanđelju

	N	A	G	L	D	I	V	Σ
Jednina	25,60%	21,20%	12,82%	6,65%	4,73%	3,55%	2,56%	77,1%
Množina	6,99%	5,85%	3,95%	1,73%	2,27%	1,37%	0,80%	22,90%
Ukupno	32,59%	27,00%	16,77%	8,38%	7,00%	4,92%	3,35%	100,00%

Tablica 14. Udio obličnica među pojavnicama imenica Matejeva evanđelja

U promatranoj je građi nominativ najčešći padež, akuzativ je drugi i vidljivo prevladava među kosim padežima, dok je na trećem mjestu genitiv. Ta tri padeža zajedno pokrivaju 76% imenica. Za njima slijedi lokativ. Vokativ također nije uobičajen padež pisanih tekstova, no njegova se veća zastupljenost u evanđeljima može objasniti brojnim govorima i citatima u kojemu se nalaze vokativi. Redoslijed je zastupljenosti padeža u Matejevu evanđelju za jedninu: NAG LD I V, takav je i sveukupni redoslijed, a u množini je NAG DL I V — razlika je u zamjeni mjesta lokativa i dativa. Odnos zastupljenosti padeža prikazuje se i grafikonom 4.

Grafikon 4: Zastupljenost padeža pojavnica u jednini i množini

Kad se usporede udjeli padeža u sva tri proučavana evanđelja, prema tablici 15, pokazuje se da je redoslijed u svima isti: NAGLDIV. Najveća je razlika u udjelu nominativa Ivanova evanđelja kojega je više, dok je u tomu evanđelju

ostalnih padeža manje, otprilike po dva posto, osim genitiva kojega ima kao i u Lukinu te vokativa kojega ima samo za jedan posto manje od ostala dva. Matej pak ima nešto manje genitiva i instrumentala, a više nominativa od Luke, kojemu u ostalim padežima sličī. Iako je redosljed po zastupljenosti u svim evanđeljima isti, katkad dva evanđelja dijele jednak postotak, ali su vrijednosti različite glavninom za 1 (G, V, A), 2 (L, D) ili 3 (I) posto, osim u nominativu Ivanova evanđelja koji je 7–10% zastupljeniji.

	N	A	G	L	D	I	V
Matej	32,59%	27,00%	16,77%	8,38%	6,99%	4,92%	3,30%
Luka	29,90%	27,42%	18,46%	8,26%	6,77%	5,61%	3,20%
Ivan	40,37%	24,76%	18,45%	6,33%	4,60%	3,27%	2,20%

Tablica 15. Usporedba udjela čestote padeža Matejeva i druga tri evanđelja

Redosljed padeža potvrđuje novija istraživanja čestote padeža (Cvikić, Jelaska 2007; Češi, Jelaska 2007) prema kojima je i predložena promjena u redosljedu poučavanja padeža (Jelaska 2006), razlika je samo u dativu i lokativu koji su zamijenili mjesta, i to u jednini pa onda i ukupno. Po zastupljenosti dativa Matejevo je evanđelje slično prozi i usmenomu izlaganju (Kolaković 2007) jer je u njima dativ također češći od instrumentala. Ovakav poredak čestotnosti padeža s lokativom ispred dativa pronađen je u istraživanju čestote pojedinih oblika riječi na snimljenome govornome materijalu (Vuletić, Arapović 1981), u istraživanju zastupljenosti padeža u govoru dvoipolgodišnjeg djeteta (Jelaska, Kovačević 2001), u ispitivanju ukupne zastupljenosti padeža u cjelokupnoj građi istraživanja pisanih i govornih tekstova (Kolaković 2007) te u svakoj pojedinačnoj i ukupnoj građi različitih stilova (Bašić, Jelaska 2010).

2.3.4. Kategorija sklonidbe

U Matejevu je evanđelju udio a-sklonidbe 60%, e-sklonidbe 34%, a i-sklonidbe 6%, što je navedeno u tablici 16. Dakle, tri hrvatske vrste sklonidbe vrlo su nejednako raspoređene: i-sklonidbi pripada vrlo mali broj imenica, e-sklonidbi znatno veći, a a-sklonidbi najveći, što je u skladu i s drugim istraživanjima (Češi, Jelaska 2007).

Tip sklonidbe	A-sklonidba	E-sklonidba	I-sklonidba	Ukupno
Broj natuknica	452	256	49	757
Udio natuknica	59,90%	33,90%	6,47%	100%

Tablica 16. Broj i udio sklonidbe imenica u Matejevu evanđelju

U odnosu na rod i-sklonidba sadržava isključivo (100%) imenice ženskoga roda, e-sklonidba glavninom (88%) imenice ženskoga roda i neke dvorodne

koje su u tekstu muškoga roda (12%), a a-sklonidba većim dijelom (76%) imenice muškoga roda i četvrtinom imenice srednjega roda (24%), što se vidi u tablici 17.

Tip sklonidbe	muški rod	ženski rod	srednji rod	Ukupno
A-sklonidba	76,11%	–	23,89%	100,00%
E-sklonidba	12,50%	87,50%	–	100,00%
I-sklonidba	–	100,00%	–	100,00%

Tablica 17. Udio sklonidbe imenica prema rodu u Matejevu evanđelju

Gledano sa stajališta roda, sve imenice srednjega roda i većina imenica muškoga roda (92%) sklanjaju se po a-sklonidbi, dok se mali dio dvorodnih imenica (8%) koje završavaju otvornikom *-a* sklanja po e-sklonidbi. Po i-sklonidbi sklanja se otprilike petina ženskoga roda (18%), a glavnina imenica ženskoga roda (82%) sklanja se po e-sklonidbi, što se vidi u tablici 18.

Matejevo evanđelje	a-sklonidba	e-sklonidba	i-sklonidba	Ukupno
Muški rod	92,00%	8,00%	–	100,00%
Ženski rod	–	82,10%	17,90%	100,00%
Srednji rod	100,00%	–	–	100,00%

Tablica 18. Udio sklonidbe imenica prema rodu u Matejevu evanđelju

3. Zaključak

Podatci o gramatičkim kategorijama Matejeva evanđelja s jedne strane potvrđuju opću sliku udjela pojedinih jezičnih kategorija imenica. Među padežima je poredak NAG LDI V, ali postoji mala razlika među padežima u množini u odnosu na jedninu. Jednine ima znatno više od množine: sedamdesetak posto, dok se u odnosu na natuknice glavnina pojavljuje u jednini, tek neke samo u množini, a mali dio u oba broja. Srednji rod pripada samo a-sklonidbi, koja je najviše zastupljena, a toj sklonidbi pripada više od devedeset posto imenica muškoga roda. Ženski rod većinom pripada e-sklonidbi, ali petina natuknica pripada i-sklonidbi, koja je najmanje zastupljena, s manje od sedam posto.

Osim što općenito potvrđuju dosta istražena obilježja teksta, pojedine se kategorije pokazuju različitima, što znači da ovise o vrsti teksta. Muškoga roda među natuknicama je nešto više od ženskoga, a među pojavnica znatno više, što je različito od većine dosadašnjih istraživanja, no glavni su razlog muška imena, koja su u ovome istraživanju uključena u imeničku građu. Usporedba Matejeva imeničkoga rječnika u odnosu na istražene kategorije drugih dvaju evanđelja, sinoptičkoga Lukina i osebjunoga Ivanova, pokazuju da su kategorije više ili manje slične, tek su neke (uglavnom u Ivanovu evanđelju) uočljivije različite. Kategorije koje su jednake ili vrlo slične

mogle bi pokazivati opću zastupljenost tih kategorija u hrvatskome, ili bar prototipnu za ovakav tip tekstova (pripovijedni, književni i slično). Kategorije koje su uočljivo različite mogle bi se pokazati ovisne o konkretnom tekstu. Potvrde bi trebalo tražiti u budućim istraživanjima.

4. Literatura

- Anić, V. (1998) *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb: Novi Liber.
- Babić, S. i dr. (1991) *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika: nacrti za gramatiku*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Globus, 480–667 i 721–741.
- Barić, E. i sur. (2005) *Hrvatska gramatika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Baričević, V. (2008) *Jezična raščlamba Ivanova evanđelja*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (diplomski rad).
- Baričević, V., Kekelj, M. (2009) *Udio vrsta riječi u Ivanovu i Lukinu evanđelju*, LAHOR 4/2, 8: 170–182.
- Bašić, M., Jelaska, Z. (2010) Zastupljenost padežnih značenja u hrvatskome jeziku, u Cvikić, L. (ur.) *Međunarodni suradni skup Prvi, drugi, iní jezik: hrvatsko-makedonske usporedbe*, zbornik radova, 218–236.
- Bošnjak-Botica, T., Gulešić-Machata, M. (2007) Rod imenica na -a za osobe muškoga spola, LAHOR 2/2, 4: 170–189.
- Brkić, M. (2010) *Poredbeni prikaz vrsta riječi u Markovu evanđelju*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (diplomski rad).
- Clines, D. i sur. (2000) *Enciklopedija Biblije*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Cvikić, L. (2000) *Zastupljenost vrsta riječi prema Hrvatskome čestotnome rječniku*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (diplomski rad).
- Cvikić, L., Jelaska, Z. (2007) Morfološka raslojenost imenica u svjetlu inojezičnoga hrvatskoga, RIJEČ 13/2: 66–78.
- Češi, M. i Jelaska, Z. (2007) *Poučavanje gramatike i oblikovanje nastavnoga sata: primjer obrade sklonidbe i padeža*, Zagreb: Slap i Agencija za odgoj i obrazovanje, 100–117.
- Duda, B., Fućak, J. (1968) *Evanđelje po Mateju*, u *Biblija On-Line*, Kršćanska sadašnjost, mrežna stranica: www.ks.hr/biblija.php (računalna verzija WINDOWS 2002).
- Fuček, M. (2005) *Čestotni odnosi među kategorijama imeničkih riječi u Bibliji*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (diplomski rad).
- Jelaska, Z. (2006) Deset razloga za novi redoslijed padeža, *Metodički profili* 1/2: 28–30.
- Jelaska, Z. i sur. (2005) *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Jelaska, Z. (2010) Dvojčane podjele vrsta riječi: samoznačnost i promjenljivost, u Badurina, L., Mihaljević, V. (ur.) *Jezična skladnja — zbornik o šezdesetogodišnjici prof. dr. Ive Pranjkovića*, Visoko — Zagreb: Udruga đaka Franjevačke klasične gimnazije.
- Jelaska, Z., Kekelj, M., Baričević, V. (2011) Čestotna obilježja imenica Ivanova i Lukina evanđelja, u Turk, M., Opašić, M. (ur.) *Zbornik V. slavističkoga kongresa*, Rijeka.

- Jelaska, Z. i M. Kovačević (2001) Odnos glagola i imenica u ranome jezičnome razvoju, *Zbornik II. hrvatskoga slavističkoga kongresa*, Osijek, 441–453.
- Kekelj, M. (2009) *Jezična raščlamba Lukina evanđelja*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (diplomski rad).
- Kolaković, Z. (2007) *Zastupljenost padeža u hrvatskome jeziku u pisanim i govornim tekstovima*, *LAHOR* 2/4: 242–270.
- Limbeck, M. (2009) *Matejevo evanđelje*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Moguš, M., Bratanić, M., Tadić, M. (1999) *Hrvatski čestotni rječnik*, Zagreb: Školska knjiga.
- Pišковиć, T. (2011) *Kategorija roda*, Zagreb: Disput.
- Vuletić, D., Arapović, D. (1981) Morfologija u govoru, *Defektologija* 17/1–2: 35–45.

Categories of gender, number, case and declension-type of nouns in the Gospel of Matthew

This paper analyzes the words from the Gospel of Matthew. At the beginning the number of lemmas and tokens belonging to each part of speech are compared. In the rest of the paper only the nouns are analyzed, where proper nouns are included. There are 3 519 noun tokens and 755 noun lemmas, and nouns make 21% of all tokens and 34% of all lemmas. It is expected that masculine nouns will outnumber other genders, and singular to outnumber plural and that the number of nominatives will be followed by accusative and only then by genitive. The percentage of different gender, number, case and declension-type are given. The findings are in line with analyzed categories so far. As much as 326 (43%) lemmas appear with just one token, while 429 (57%) have more than one token (up to 156). The most common nouns are Isus, Jesus; otac, father; sin, son; Gospodin, Lord and they are also among the most common ones in the Gospels of John and Luke. Matthew has nebo 'heaven' and zemlja 'earth' among ten of the most frequent nouns. As much as 422 (54%) appear just in one phonological shape, while the rest have 2–8 different shapes (only sin 'son' has 8, duh 'spirit', fruit 'plod', prorok 'prophet' and žena 'woman' have 7). As one phonological form may be homonymic, 1 405 phonological types make 1 570 morphological types (e.g. word forms). Hence, phonological variation among Matthew's nouns is 0,54, morphological 0,48 and lexical 0,21 (in Luke it is 0,56/0,50/0,23, in John it is 0,57/0,51/0,16). A-declension takes 60%, E-declension 34% and I-declension 6% lemmas. Masculine gender takes 50%, feminine 36% and neuter 14% lemmas mostly due to masculine proper nouns — without them the percentage is 43 m, 40 f and 17 n lemmas (Luke

has 44 m, 38 f and 18 n, while John has 49 m, 37 f and 13 n). As only 21 nouns belong to the class of pluralia tantum, 100% of lemmas are singular. Out of all lemmas 68 appeared in singular only, 17 only in plural and 15% in both singular and plural. The order of cases among tokens if following are: N 33, A 27, G 17, L 8, D 7, I 5, V 3. Most categories are similar in Luke and John, but in some John differs noticeably (e.g. there are 40% of nominatives in John vs. 33% in Matthew and 30% in Luke; 79% singular tokens in John vs. 68 in Matthew and 67 in Luke).

Key words: The Gospel of Mathew, Croatian translation, quantitative linguistics, nouns, frequency of grammatical categories

Ključne riječi: Evanđelje po Mateju, hrvatski prijevod, kvantitativna lingvistika, imenice, čestota gramatičkih kategorija